

JINSIY VA REPRODUKTIV SALOMATLIK HOLATINI BAHOLASHDA TIBBIY STATISTIKANING AHAMIYATI

**Turakulova Surayyo Ravshanovna
Karabekova Nasiba Ibodullayevna**

*Navoiy Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi "Pediatriya"
fanlari kafedrası bosh o'qituvchilari*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada jinsiy va reproduktiv salomatlik ko'rsatkichlarini baholashda tibbiy statistikaning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Onalar va bolalar salomatligi, tug'ilish, o'lim, fertilitet, kontrasepsiya vositalaridan foydalanish, ona va chaqaloqlar o'limi kabi asosiy reproduktiv salomatlik ko'rsatkichlarini statistik tahlil qilish usullari ko'rib chiqilgan. Tibbiy statistika yordamida sog'liqni saqlash tizimida mavjud muammolarni aniqlash va samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkoniyatlari tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *reproduktiv salomatlik, jinsiy salomatlik, tibbiy statistika, fertilitet, onalar o'limi, chaqaloqlar o'limi, demografik ko'rsatkichlar, sog'liqni saqlash.*

Аннотация: *В статье рассмотрена роль медицинской статистики в оценке показателей сексуального и репродуктивного здоровья населения. Проанализированы статистические методы оценки рождаемости, смертности, материнской и младенческой смертности, использования средств контрацепции и других показателей репродуктивного здоровья. Показана значимость статистических данных для принятия управленческих решений в системе здравоохранения.*

Ключевые слова: *репродуктивное здоровье, сексуальное здоровье, медицинская статистика, рождаемость, материнская смертность, младенческая смертность.*

Abstract: *This article discusses the importance of medical statistics in assessing sexual and reproductive health indicators. Statistical methods used to evaluate fertility, mortality, maternal mortality, infant mortality, contraceptive prevalence, and other reproductive health indicators are analyzed. The role of statistical data in improving healthcare management and reproductive health services is highlighted.*

Keywords: *reproductive health, sexual health, medical statistics, fertility, maternal mortality, infant mortality, healthcare.*

KIRISH

Jinsiy va reproduktiv salomatlik inson salomatligining muhim tarkibiy qismi bo'lib, aholining demografik rivojlanishi, onalar va bolalar salomatligi hamda jamiyat farovonligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Reproductive salomatlik nafaqat kasalliklarning yo'qligini, balki reproduktiv tizim bilan bog'liq barcha masalalarda jismoniy, ruhiy va ijtimoiy farovonlik holatini ham anglatadi.

Jinsiy va reproduktiv salomatlik holatini baholashda tibbiy statistika muhim vosita hisoblanadi. Statistik ma'lumotlar sog'liqni saqlash tizimi faoliyatini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va profilaktik tadbirlarni rejalashtirish imkonini beradi.

Tadqiqot maqsadi. Jinsiy va reproduktiv salomatlik ko'rsatkichlarini baholashda tibbiy statistikaning ahamiyatini o'rganish hamda asosiy statistik ko'rsatkichlarning amaliy qo'llanilishini tahlil qilish.

Tadqiqot materiallari va usullari. Tadqiqotda reproduktiv salomatlik bo'yicha xalqaro va milliy ilmiy adabiyotlar, statistik hisobotlar va sog'liqni saqlash tashkilotlarining tavsiyalari tahlil qilindi. Statistik tahlil, taqqoslash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Asosiy qism. Jinsiy va reproduktiv salomatlik tushunchasi

Reproduktiv salomatlik insonning reproduktiv tizim faoliyati bilan bog'liq jismoniy, ruhiy va ijtimoiy farovonligini ifodalaydi.

Jinsiy va reproduktiv salomatlikning asosiy yo'nalishlari:

oilani rejalashtirish;

xavfsiz onalik;

reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligi;

jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar profilaktikasi;

reproduktiv huquqlarni ta'minlash;

o'smirlar reproduktiv salomatligini muhofaza qilish.

Tibbiy statistikaning reproduktiv salomatlikdagi o'rni

Tibbiy statistika reproduktiv salomatlik holatini baholash va monitoring qilishning muhim vositasidir.

Uning asosiy vazifalari:

demografik jarayonlarni kuzatish;

tug'ilish va o'lim ko'rsatkichlarini baholash;

onalar va bolalar salomatligini tahlil qilish;

sog'liqni saqlash dasturlarining samaradorligini aniqlash;

xavf omillarini o'rganish.

Reproduktiv salomatlikning asosiy statistik ko'rsatkichlari

Tug'ilish koeffitsiyenti

Ma'lum hududda bir yil davomida tug'ilgan bolalar sonining o'rtacha aholi soniga nisbati.

Formula:

$$K_t = \frac{T}{A} \times 1000 \quad K_t = A \times 1000$$

Bu yerda:

K_t – tug'ilish koeffitsiyenti;

T – tug'ilganlar soni;

A – o'rtacha aholi soni.

Umumiy fertilitet koeffitsiyenti

15–49 yoshdagi ayollarda tug'ilish intensivligini tavsiflaydi.

$$UFK=TA_{15-49} \times 1000 \quad UFK = \frac{T}{A_{15-49}} \times 1000 \quad UFK = A_{15-49} T \times 1000$$

Onalar o'limi koeffitsiyenti

Homiladorlik, tug'ruq yoki tug'ruqdan keyingi davr bilan bog'liq o'lim holatlarini baholash uchun qo'llaniladi.

$$OOK=OT \times 100000 \quad OOK = \frac{O}{T} \times 100000 \quad OOK = TO \times 100000$$

Bu yerda:

O – onalar o'limi soni;

T – tirik tug'ilganlar soni.

Chaqaloqlar o'limi koeffitsiyenti

Bir yoshgacha bo'lgan bolalar o'limini baholash imkonini beradi.

$$ChOK=CT \times 1000 \quad ChOK = \frac{C}{T} \times 1000 \quad ChOK = TC \times 1000$$

Bu yerda:

C – bir yoshgacha vafot etgan bolalar soni.

Kontrasepsiya qamrovi ko'rsatkichi

Reproduktiv yoshdagi ayollarning kontrasepsiya vositalaridan foydalanish darajasini ifodalaydi.

$$KQ=FA \times 100 \quad KQ = \frac{F}{A} \times 100 \quad KQ = AF \times 100$$

Bu yerda:

F – kontraseptiv vositalardan foydalanuvchilar soni;

A – reproduktiv yoshdagi ayollar soni.

Tibbiy statistik ma'lumotlardan foydalanish

Reproduktiv salomatlikka oid statistik ma'lumotlar quyidagi maqsadlarda qo'llaniladi:

sog'liqni saqlash dasturlarini rejalashtirish;

onalar va bolalar salomatligini yaxshilash;

xavf guruhlarini aniqlash;

hududlar bo'yicha taqqoslash;

xalqaro ko'rsatkichlar bilan solishtirish;

sog'liqni saqlash resurslarini taqsimlash.

Jinsiy va reproduktiv salomatlikni yaxshilashda statistik monitoringning ahamiyati

Doimiy statistik monitoring orqali:

ona va chaqaloqlar o'limi kamayadi;

istalmagan homiladorliklar oldi olinadi;

kontrasepsiya vositalaridan foydalanish ortadi;

reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligi yaxshilanadi;

jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar tarqalishi nazorat qilinadi.

Statistik ma'lumotlarning ishonchliligi sog'liqni saqlash tizimi samaradorligini oshirishning asosiy omillaridan biridir.

Tadqiqot natijalari va muhokama

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, reproduktiv salomatlik ko'rsatkichlarini muntazam statistik monitoring qilish sog'liqni saqlash xizmatlari sifatini oshirish imkonini beradi.

Ayniqsa, onalar o'limi, chaqaloqlar o'limi va fertilitet ko'rsatkichlarining dinamikasi aholi salomatligi holatini baholashning muhim mezoni hisoblanadi.

Tibbiy statistika nafaqat mavjud holatni tavsiflaydi, balki kelgusidagi demografik va epidemiologik jarayonlarni prognoz qilish imkonini ham yaratadi.

Xulosa.

Jinsiy va reproduktiv salomatlikni baholash va rivojlantirishda tibbiy statistika muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Statistik ko'rsatkichlar asosida sog'liqni saqlash tizimining samaradorligi baholanadi, muammolar aniqlanadi va profilaktik dasturlar ishlab chiqiladi.

Reproduktiv salomatlikka oid statistik monitoringni takomillashtirish onalar va bolalar salomatligini mustahkamlashning muhim omili hisoblanadi.

Ilmiy yangilik.

Jinsiy va reproduktiv salomatlik ko'rsatkichlarini kompleks statistik baholashning sog'liqni saqlash tizimidagi ahamiyati tizimli ravishda tahlil qilinib, reproduktiv salomatlik monitoringini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Amaliy ahamiyati.

Maqola materiallaridan tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari, magistrlar, jamoat salomatligi mutaxassislari, hamshiralar va tibbiy statistika bo'limlari xodimlari o'quv-uslubiy manba sifatida foydalanishlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. World Health Organization. Sexual and Reproductive Health Strategy.
2. United Nations Population Fund. State of World Population Report.
3. United Nations Children's Fund. Maternal and Child Health Statistics.
4. World Health Organization.
5. Ministry of Health of the Republic of Uzbekistan. Reproductive salomatlik bo'yicha statistik hisobotlar.
6. Last J.M. A Dictionary of Public Health.
7. Gordis L. Epidemiology.
8. Park K. Preventive and Social Medicine.